

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Елка Трайкова – Институт за литературата към БАН
за дисертационния труд на Вероника Ангелова Алипасалис – Табачка
„Пол и социални роли в белетристиката на български писателки до 1944 година“

За присъждане на научно-образователната степен „доктор“

В професионално направление 2.1. Филология.

Научна специалност: Българска литература. Съвременна

българска литература.

Дисертационният труд на Вероника Ангелова Алипасалис – Табачка очертава една систематично аргументирана концепция за ролята на пола и различните социални роли, които той провокира както в реалния обществен живот, така и в творчеството на български писателки през ХХ век. Той е написан от позициите на умерен феминизъм, подчертавайки уменията на авторката да работи с различни интерпретативни подходи, употребявани върху фундамента на сериозен литературноисторически корпус от документални материали и художествени текстове. В увода са очертани проблемните полета, които ще бъдат четени през оптиката на женската идентичност, те са ясно обособени и последователно разгърнати в композиционната структура на текста.

В първата глава „Пол и социални роли“, се създава необходимата за всяко изследване теоретична основа, която се опира на ключовия за тезата на В. Табачка концепт за „втория пол“ на Симон Дьо Бовоар. Проследено е разколебаването на клишетата за така нареченото женско писане, проблематизирането на женската идентичност, присъствието на жената в общественото пространство в изследванията на Амелия Личева, Албена Вачева, Миглена Николчина, Красимира Даскалова, Милена Кирова. Авторката подробно проследява началото на духовната еманципация на българските жени, трудните опити за излизане от тесните граници на семейството и дома, от своебразната анонимност на жената съпруга и прислужница, извоюването на нови позиции и социокултурни роли. Поставен е акцент върху променения статус на жените през 20-те и 30-те години, успешните, макар и оспорвани реализации в обществената и духовната сфера, приоритетно принадлежащи дотогава на мъжете. Във тази глава са обобщени различните форми на дискриминация към жените – спрямо извоюваните права в другите европейски страни, българката все още няма

статут на равнопоставена личност. Проследени са етапите, които регламентират избирателните права на жените, разширяват възможностите за тяхното осезаемо присъствие в обществения и културния живот. Дисертантката подчертава важната ролята на женските дружества, които в началото на века са двадесет, през 1925 г. вече шестдесет. Характерно за тези клубове, сдружения и съюзи е, че те се сформират по интереси, но разслояват по идеологически принцип на „буржоазки“ и „социалистки“. Активна дейност в социалната, културната, политическата сфера, в утвърждаването на определени феминистични позиции, непознати за българското общество развиват: „Клуб на софийските жени“, „Тракийски женски съюз“, „Дружество на българките с висше образование“, „Сдружение на жените интелектуалки“ и др. Тяхните функции и многостранна дейност авторката подробно е очертала.

Документалният материал, с който работи В.Табачка е добре познат и тук е трудно да се открият съществени приноси в дисертационния труд, но той създава необходимия извънлитературен контекст, в който се ситуират художествените реализации на жените писателки. Преходът към това съществено за дисертацията поле е направен, не особено убедително в четвъртата подчаст. Схематичният анализ на романа „На кръстопът“ на Фани Попова – Мутафова, не дава достатъчно убедителна представа за сложните и многопосочни „Художествени изражения на идеологическите сблъсъци“ в този период.

Втората глава на дисертацията „Женските издания и критиката на социалните роли“ анализира активното участие на периодичните издания в дискусиите за еманципацията на жените, в подкрепа на правото им на избор за професионална кариера и лична свобода. Вестниците и списанията публикуват много материали от български автори и преводни текстове, които представят актуални изследвания за социалното, икономическото, правното положение на жените, разкриват през призмата на психоанализата уникалната същност на техния духовен свят, обсъждат табуирани проблеми от интимния им живот. През този период, периодичният печат получава невиджан разцвет. Издавани са над петдесет списания и вестници за жени с различна тематична и идейна насоченост, някои от тях с мимолетно съществуване, но други с дълготрайно и авторитетно присъствие в културния живот. Особено внимание е отделено на „Вестник на жената“ (1921–1944) – най-популярният, най-четеният и с най-силно въздействие не само върху битата на българката, но и с осезаемо влияние върху литературните тенденции през двете десетилетия на своето съществуване. В.

Табачка съумява да представи максимално пълно целия диапазон на женските издания, да интерпретира различни аспекти от тяхната роля върху формирането и отстояването на каузата на женското равноправие в културно-исторически, сексуален, битов аспект.

Третата глава, „Художествена интерпретация на пола в литературата“ е същностния център на дисертационния труд. В нея авторката разглежда 35 творби от Фани Попова-Мутафова, Анна Карима, Анна Каменова, Мария Грубешлиева, Санда Йовчева, Евгения Марс. Произведенията са разделени в четири подраздела: „Частните пространства на живота – съпруга, прислужница“, „Пол, професия, еманципация – учителка, студентка, работничка, интелектуалка“, „Предизвикателства пред моралните норми – жената в маргиналиите на обществото“, „Жените в дълбокия тил“. Обединяващата парадигма, според авторката е „половата обогрненост при конструирането на художествените персонажи в творбите, писани от жени, в които се експонират техните собствени нагласи, позиции, критики към случващото се в заобикалящия ги свят“. Аналитичният прочит на всяка една от тях се преплита в добре структурирана междутекстуална мрежа, която уплътнява тезите на дисертантката. Произведенията очертават травматичните и щастливи измерения на личните пространства, важните социални и културни проекти, в които се включват българските жени, моралните и нравствените дилеми, пред които са изправени, преживяването на войната, като екзистенциална трагедия, но и като публично заявена позиция на отрицание. В сюжетите са маркирани знаците на различни житейски истории, положени в социално-политическия и културен контекст на един период, в който макар и трудно, но необратимо настъпват важни промени в женската идентичност, светоусещане и позиции. Отделните тематични полета създават богата картина от познати, но и останали извън традиционните литературоведски интереси произведения, които подчертават специфичния поглед на жените към света, сложните вибрации на женската емоционалност, всичко онова, което прави творчество на тези авторки не само талантливо, но и различно в полето на българската художествена словесност. Така В. Табачка реабилитира незаслужено маргинализирани произведения, но и ни въвлеча в интригуващо разказани литературноисторически сюжети. За тяхното обогатяване бих ѝ препоръчала да включи и един малко познат текст на Мария Грубешлиева „Какво видях в Испания“ (1938).

Вероника Табачка е участвала в две научни конференции, има три публикации по темата на дисертацията. Авторефератът точно предава съдържанието и обосновава тезите

на дисертационния труд, който е систематизирано научно изследване, с приноси към изследването на важни аспекти на литературата писана от жени през призмата на заявената тема. Въз основа на това предлагам да бъде присъдена научно-образователната степен „доктор“ на Вероника Ангелова Алипасалис – Табачка.

1.12.2023 г.

доц. д-р Елка Трайкова

STATEMENT

by Assoc. Prof. Dr. Elka Traykova - Institute of Literature at BAS
on the dissertation of Veronika Angelova Alipasalis - Tabachka
"Gender and Social Roles in the Fiction of Bulgarian Women Writers until 1944"
For the award of the degree of Doctor of Science
In professional field 2.1. Philology.
Bulgarian literature. Contemporary
Modern Bulgarian Literature.

The dissertation of Veronika Angelova Alipasalis - Tabachka outlines a systematically argued concept of the role of gender and the different social roles it provokes both in real social life and in the work of Bulgarian women writers in the twentieth century. It is written from the position of moderate feminism, emphasizing the author's ability to work with different interpretive approaches used on the foundation of a serious literary-historical corpus of documentary materials and artistic texts. The introduction outlines the problematic fields that will be read through the lens of female identity; they are clearly delineated and consistently deployed in the compositional structure of the text.

The first chapter, "Gender and Social Roles," establishes the theoretical foundation necessary for any study, which draws on V. Tabachka's concept of Simone de Beauvoir's "second sex". The dismantling of the clichés about the so-called women's writing, the problematization of women's identity, the presence of women in the public space in the research of Amelia Licheva, Albena Vacheva, Miglena Nikolchina, Krasimira Daskalova, Milena Kirova is traced. The author traces in detail the beginnings of the spiritual emancipation of Bulgarian women, the difficult attempts to break out of the narrow confines of the family and the home, from the peculiar anonymity of the wife and maid, the conquest of new positions and socio-cultural roles. Emphasis is placed on the changed status of women in the 1920s and 1930s, the successful, albeit controversial, realizations in the social and spiritual spheres, which until then belonged to men in priority. This chapter summarizes the various forms of discrimination against women - in relation to the rights won in other European countries, Bulgarian women still do not have the status of equal persons. It traces the stages that regulated women's suffrage, expanding the possibilities for their tangible presence in public and cultural life. The dissertation emphasizes the important role of women's societies, which at the beginning of the century numbered twenty, in 1925 already sixty. It is characteristic of these clubs, associations and unions that they were formed according to interests, but stratified along ideological lines into "bourgeois" and "socialist". Active in the social, cultural and political

spheres, in the promotion of certain feminist positions, unknown to Bulgarian society, were the Club of Sofia Women, the Thracian Women's Union, the Society of Bulgarian Women with Higher Education, the Association of Women Intellectuals, etc. Their functions and multifaceted activities have been outlined in detail by the author.

The documentary material that V. Tabachka works with is well known and it is difficult here to highlight significant contributions to the dissertation, but it creates the necessary extra-literary context in which the artistic realizations of women writers are situated. The transition to this essential field for the dissertation is made, not particularly convincingly, in the fourth subpart. The schematic analysis of Fanny Popova-Mutafova's novel *At the Crossroads*, does not provide a sufficiently convincing picture of the complex and multidirectional "Artistic Expressions of Ideological Clashes" in this period.

The second chapter of the dissertation, "Women's Publications and the Critique of Social Roles," analyzes the active participation of periodicals in discussions about women's emancipation, in support of women's right to choose their careers and personal freedom. Newspapers and magazines publish many materials by Bulgarian authors and translated texts that present current research on the social, economic, and legal situation of women, reveal through the prism of psychoanalysis the unique nature of their spiritual world, and discuss taboo issues in their intimate lives. During this period, the periodical press received an unprecedented flowering. More than fifty women's magazines and newspapers were published, some with a fleeting existence but others with a lasting and authoritative presence in cultural life. Particular attention is paid to the *Woman's Herald* (1921-1944), the most popular, the most widely read, and the one with the strongest impact not only on the everyday life of Bulgarian women but also on literary trends during the two decades of its existence. B. Tabachka is able to present as fully as possible the whole range of women's publications, to interpret various aspects of their role on the formation and defense of the cause of women's equality in cultural, historical, sexual, and domestic aspects.

The third chapter, "Artistic Interpretation of Gender in Literature," is the substantive center of the dissertation. In it, the author examines 35 works by Fanny Popova-Mutafova, Anna Karima, Anna Kamenova, Maria Grubeshlieva, Sanda Yovcheva, and Evgenia Mars. The works are divided into four subsections. The unifying paradigm, according to the author, is "the gender coloration in the construction of artistic characters in works written by women, in which their own attitudes, positions, criticisms of what is happening in the world around them are exposed." The analytical

reading of each is interwoven into a well-structured intertextual web that seals the thesis of the dissertation. The works outline the traumatic and happy dimensions of personal spaces, the important social and cultural projects in which Bulgarian women are involved, the moral and ethical dilemmas they face, the experience of war as existential tragedy but also as a publicly stated position of denial. The subjects mark the signs of different life stories, set in the socio-political and cultural context of a period in which, although difficult, important changes in women's identity, worldview and positions were irreversible. The individual thematic fields create a rich picture of familiar, but also remaining outside the traditional literary interests, works that emphasize the specific view of women on the world, the complex vibrations of female emotionality, everything that makes the work of these authors not only talented, but also different in the field of Bulgarian fiction. Thus V. Tabachka rehabilitates undeservedly marginalized works, but also involves us in intriguingly told literary and historical plots. To enrich them, I would recommend her to include a little-known text by Maria Grubeshlieva, *What I Saw in Spain* (1938).

Veronika Tabachka has participated in two scientific conferences and has three publications on the topic of her dissertation. The abstract accurately conveys the content and justifies the thesis, which is a systematic scientific study with contributions to the study of important aspects of literature written by women through the prism of the stated topic. On this basis, I propose that Veronika Angelova Alipasalis - Tabachka be awarded the degree of Doctor of Education.

1.12.2023 Assoc. Prof. Dr. Elka Traykova